

A SHORT REVIEW AND MAIN ASPECTS OF TRADE OF ELECTRICITY

Radka Winterová

Master Degree Programme (2), FEEC BUT

E-mail: xwinte01@stud.feec.vutbr.cz

Supervised by: Jan Macháček

E-mail: machacek@feec.vutbr.cz

Abstract: The review informs about trade of electricity and presents main aspects of individual part of this extensive issue. Therefore, there are basic information about trade of electricity and the importance of liberalization in this paper. Furthermore, it also shows basic electricity market classification and economic model for creating electricity price.

Keywords: market operator, PXE, OTC

1. ÚVOD

V současné době elektrická energie představuje nepostradatelnou komoditu každodenního života. Je proto nutné udržovat propojení jednotlivých elektrizačních soustav, a to nejen z důvodu stability sítě, ale také z důvodů ekonomických a hlavně hospodárných. Obecně, za provoz elektrizačních soustav a jejich následné řízení byl zpočátku zodpovědný stát. S technologickým a především politickým rozvojem začaly vstupovat do systému další fyzické, ale i právnické osoby. V dnešní době má většina států liberalizovaný trh, jak už s elektrickou energií, tak i s dalšími důležitými komoditami. Zjednodušeně řečeno, na trh může vstoupit kdokoliv jako zákazník i jako dodavatel. Proto se obchod s elektřinou stal atraktivním způsobem podnikání.

2. TRH S ELEKTRICKOU ENERGIÍ

Trh s elektrickou energií je komplikované strukturované prostředí, kde dochází k nákupu a prodeji již zmiňované komodity, elektrické energie a s tím spojených služeb např. připojovacích, měřicích, regulačních a ochranných [1].

V dnešní době je sice trh rozdělen na několik menších celků, ale dá se do budoucna předpokládat směr k celistvému trhu. Bude se jednat o dlouhou cestu, na jejímž konci by měly být bezpečnější dodávky pro konečného spotřebitele. Ačkoliv trh s elektrickou energií má tendenci se neustále sjednocovat, zůstávají jistá národní i regionální rozdělení [1]. Skutečné unifikaci brání převážně „úzká hrdla“ při propojování jednotlivých sítí. V rámci evropské unie tak lze mluvit o několika regionálních trzích. Obecně můžeme trh s elektrickou energií rozdělit na Velkou Británii, Itálii, střední a východní Evropu apod.

Obecně, jednotný trh by sebou měl také přinést větší konkurenci, tedy nižší ceny. Záměrem celistvého trhu by měla být možnost výběru poskytovatele elektrické energie pro konečného dodavatele na úrovni celé Evropy, uplatňovat by se měly obvyklé tržní principy.

3. LIBERALIZACE

Cíl liberalizace trhu s elektrickou energií je vnést do tradičně regulovaného odvětví konkurenci. Konkrétní fakt se dotýká hlavně oblasti výroby a obchodu s elektřinou, a tudíž setrvává technické zajištění dopravy elektrické energie z místa výroby do místa využití regulovaným podnikáním.

Plyne z toho jediné, a to oddělit tyto činnosti od sebe, čímž ovšem nevzniká žádný dopad na liberalizaci. Dodavatelé elektrické energie (výrobce, obchodník) je tak zprostředkován nediskriminační přístup k odběrovému místu zákazníka, aniž by vlastnil nebo budoval patřičné elektrické vedení. Ze strany spotřebitele to znamená, že si dodavatele elektrické energie volí sám. Tento proces má za následek zvýšení úrovně péče o zákazníka především snížením cen elektrické energie, a to zavedením konkurenčního prostředí, které kromě snižování marží přináší účinný tlak na efektivní využívání disponibilních zdrojů energie.

Jedním z hlavních hledisek je i řízení měrných nákladů, které vedou k celkovému poklesu nákladů na výrobu elektrické energie, k efektivnějšímu využívání neobnovitelných zdrojů energie, ale také např. k uzavírání nerentabilních elektráren. Obchodování na liberalizovaném trhu prostřednictvím zastaralých i moderních obchodních kanálů (burza, OTC obchod (Over the Counter) a další) a produktů a samotné dosažení lepších cen jak při nákupu, tak i při prodeji elektrické energie, má svá nepříznivá hlediska. V porovnání s trhy ostatních komodit má relativně vysokou volatilitu cen. Z toho vyplývá nutnost zajištění proti cenovým rizikům. Vhodným prostředkem jsou např. termínové obchody [2].

4. BURZY S ELEKTRICKOU ENERGIÍ

K uzavírání burzovních obchodů jsou oprávněni pouze členové burzy a ze zákona o podnikání na kapitálovém trhu také Česká národní banka (ČNB) a Česká republika, která jedná prostřednictvím ministerstva financí (MF) [3]. Podmínky účasti na burzovních obchodech upravují burzovní pravidla. Členem burzy může být obchodník s cennými papíry nebo zahraniční osoba s povolením k poskytování investičních služeb, která splňuje podmínky stanovené burzovními pravidly. Mezi další povinnosti patří členství v garančním fondu burzy (GFB), pouze tehdy je člen oprávněn nakupovat a prodávat cenné papíry. Majetek GFB potom slouží k pokrytí rizik vyplývajících z vypořádání burzovních obchodů. Člen burzy jedná vždy vlastním jménem prostřednictvím svého makléře. Převod členství na jiný subjekt je možné pouze za souhlasu burzovní komory, která je oprávněná uložit členovi, který poruší povinnosti stanovené burzovními pravidly, opatření [3].

4.1. OBCHODOVÁNÍ PXE A OTC

PXE umožňuje obchodování s elektrickou energií s místem dodání v České republice, na Slovensku a v Maďarsku [4]. Burza poskytuje anonymní obchodování se standardizovanými produkty se zajištěným vypořádáním. Zajišťuje všem účastníkům burzy stejné podmínky pro obchodování bez ohledu na velikost jejich transakcí. Obchodování s elektrickou energií tím vstoupilo do zcela nové etapy, ve které o ceně rozhoduje hlavně vztah aktuální nabídky a poptávky.

Obchodování OTC je mimořádným typem obchodování na trhu s cennými papíry, jedná se o decentralizovaný, neřízený trh s mimoburzovními finančními nástroji [5]. Obchody uskutečněné formou OTC neprobíhají pod ochranou oficiální instituce, která by kontrolovala daný trh a přebírala odpovědnost za jejich uskutečnění. Obchody OTC probíhají mezi dvěma subjekty (př. banky, individuální zákazníci) přímo, prostřednictvím internetu. Neexistují zde žádné standardy a riziko jednotlivých obchodů je podstatně vyšší než na burze cenných papírů [5].

OTE, a. s. (Operátor trhu) a PXE (Power Exchange Central Europe) společně spolupracují, Pražská burza umožňuje vstup na spotovou platformu OTE prostřednictvím terminálu PXE [6]. Burzovní platformy jsou obvykle rozděleny na spotový a termínový trh, v ČR existují obě dvě burzovní platformy [6]:

4.2. SPOTOVÝ TRH

Spotový trh je organizovaný společností OTE, a. s. a představuje základní trh s elektrickou energií, který je blízko skutečné dodávce elektrické energie a je na něm vytvářena cena elektrické energie [6]. Jako správně pracující (spotový) trh zajistí hospodárné rozložení výroby v elektrizační soustavě. Spotový trh slouží k dorovnání bilance elektrické energie u nakupujícího.

4.3. TERMÍNOVÝ TRH

Tento trh je organizovaný PXE a na těchto trzích se obchoduje s produkty s delší délkou dodávky např. měsíc, kvartál, rok, a to na více období dopředu [6]. Cílem těchto trhů je zabezpečení cen budoucích dodávek elektrické energie. Největší přínos těchto obchodů spočívá v eliminaci rizika výrazné změny spotové ceny.

5. EKONOMICKÝ MODEL TVORBY CENY ELEKTŘINY

Cena za elektrickou energii byla podle požadavků Energetického zákona rozdělena na regulované platby za dopravu elektrické energie elektrickou sítí do domácností (tzn. poplatky za využití energetických sítí) a platby za vlastní odebranou elektrickou energii (tj. silová elektrická energie). Výše regulovaných plateb je každoročně stanovována na základě návrhu regulovaných subjektů, a to rozhodnutím Energetického regulačního úřadu, zatímco cena silové elektrické energie je určována situací na trhu s elektřinou. Uvedené platby se poté dále dělí na dílčí složky, které jsou jednotlivě uváděny v ceníku elektrické energie i v konečném vyúčtování konkrétní spotřeby [7].

6. ZÁVĚR

Článek přinesl krátký přehled problematiky řešící obchodování s elektřinou, resp. se zabýval burzami s elektrickou energií a jejich základním popisem. Lze tedy rozlišovat trh spotový, který zjednodušeně slouží k dorovnání bilance elektrické energie u nakupujícího a termínový, který by měl zabezpečit cenu budoucích dodávek elektrické energie. Dále je zmíněn hlavní cíl liberalizace trhu s elektrickou energií. Ten je možné vyložit tak, že liberalizace měla za úkol vnést do tradičně regulovaného odvětví konkurenci. Pro oblast tvorby a skladby cen elektrické energie je zmíněn i ekonomický model tvorby ceny elektrické energie, který je podrobněji rozveden v [7].

REFERENCE

- [1] Společnost Next Finance, *Trh s elektrickou energií v Evropě* [online]. Červenec 2007, str. 23, dostupné z WWW: http://www.pxe.cz/pxe_downloads/info/pxe_analyza.pdf
- [2] Drnek, L., *Obchod s elektřinou na liberalizovaném trhu – využití derivátních produktů* [online]. Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd. 2004/2005.
- [3] Burza cenných papírů Praha, a. s., [online]. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.bcpc.cz/dokument.aspx?k=Futures>
- [4] Pxe, a. s., [online]. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.pxe.cz/dokument.aspx?k=Co-Je-PXE>
- [5] Burza cenných papírů Praha, a. s., [online]. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.burza-cennych-papiru-praha.cz/otc-obchody>
- [6] Srna, J., *Rozbor souvislostí mezi cenami silové elektřiny, podpůrných služeb, regulační energie, emisních povolenek CO₂ a primárních zdrojů energie*. Diplomová práce, Vysoké učení technické, Fakulta elektrotechniky a komunikačních technologií, Brno 2013
- [7] Skupina ČEZ, *Skladba ceny elektřiny*, [online]. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.cez.cz/cs/co-delat-kdyz/ceny/elektrina/3.html>